

ефект, ефект зцілення від травм минулого, що призводить до очищення й оздоровлення індивідуального позасвідомого й активізації колективного [5, с.83].

Отже, маємо у сучасному українському письменстві цікаві та самобутні художні тексти молодій письменниці про психологію сучасника із глибинною аналітикою душевних дисгармонійних процесів, процесу глибинного самоусвідомлення та самопізнання, із прагненням подолати стереотипність загального мислення й вибудувати цілісну особистість в різних соціально-психологічних та культурно-історичних площинах.

#### **Список використаної літератури:**

1. Жила С.О., Лілік О.О. Художній світ сучасної української літератури: навч. посібник / С.О.Жила., О.О.Лілік. – Чернігів : Десна Поліграф, 2017. – 372 с.
2. Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн / Т.Гундорова. – К. : Критика, 2005. – 263 с.
3. Філоненко С. О. Концепція особистості жінки в українській жіночій прозі 90-х років ХХ століття: Монографія / С. О. Філоненко. – К., Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2006. – 156 с.
4. Малярчук Т. Ендшпіль Адольфо або Троянда для Лізи / Таня Малярчук. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2004. – 160 с.
5. Голобородько Я. Таня Малярчук. – Місіонерка візій / Я. Голобородько // Слово і час. – 2010. – №2. – С.83–89.

*Науковий керівник: к. ф. н., доцент О. В. Вертипорох*

## **ПОНЯТТЯ ҐЕНДЕРУ В ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ**

**А. Ю. Коломієць**

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Питання ґендеру на сьогодні є надзвичайно актуальним і стосується усіх галузей: від культурології, що аналізує сексуальну та статеву ідентичність, зокрема, у межах тематики гомосексуальності та трансґендера, до психології, соціології, педагогіки та літературознавства.

Для позначення нових стратегій світового регулювання соціостатевих відносин у суспільних науках виник термін «ґендер» та було започатковано ґендерні дослідження. Вони мали на меті аналізувати відносини між жінкою та чоловіком, визначати їхні характеристики через спільне й відмінне, розкривати ролі статей, конструктив фемінності та маскуліності тощо.

«Ґендер» став необхідним конструктом реальних практичних перетворень у суспільних відносинах, складовим базовим компонентом яких є статус жінки та чоловіка. Дедалі більшого розголосу, поширення як у науковому вжитку, так і в політико-правовому аналізі проблем рівності статей набуває поняття «ґендер» і в Україні.

В найширшому розумінні «ґендер» можна визначити так: «ґендер» – це змодельована суспільством та підтримувана соціальними інститутами система цінностей, норм і характеристик чоловічої й жіночої поведінки, стилю життя та способу мислення, ролей та відносин жінок і чоловіків, набутих ними як особистостями в процесі соціалізації, що насамперед визначається соціальним, політичним, економічним і культурним контекстами буття й фіксує уявлення про жінку та чоловіка залежно від їхньої статі [3].

Про складність і певну «розмитість» цього поняття свідчать різні визначення терміну та невпинні дискусії в наукових колах. Зокрема, «Великий тлумачний словник сучасної української мови» пропонує такий варіант: «Гендер – це соціальний розподіл, який часто базується на статевих відмінностях, але не завжди збігається з ними. Морфема «гендер», як бачимо, пишеться через фрикативну літеру «г» [1, с. 80]. Лінгвістичний підхід видається не лише досить вузьким для експлікації цього складного явища, але й до певної міри навіть нівелює його багатогранність і багатоаспектність.

У науковому дискурсі набирають означення дефініції «гендерні дослідження», «гендерологія», «гендерознавство» тощо. Проте, оскільки термін «гендер» є калькою з англійської мови («gender»), то це часто породжує неоднозначність у тлумаченні його термінологічного контексту.

Визначення «гендер» в англійській мові набуло амбівалентної етимології: по-перше, це граматична категорія, яка означає рід іменника, по-друге – біологічна стать.

Але з часом воно поступово оформилось у поняття, яке означає «соціостатеві характеристики статі, на відміну від власне біологічних (генетико-морфологічних, анатомічних, фізіологічних), – із властивими їй характеристиками способу життя, поведінки, намірів і прагнень тощо» [2, с. 11 – 12]. Тож термін «гендер» дістав чітку функцію розмежування біологічної статі (в англійській мові – «sex» («стать»)) та соціокультурної статі. Для означення й розрізнення «маскулінності» (мужності) та «фемінінності» (жіночності) як соціокультурних характеристик «чоловічого» та «жіночого» термін «гендер» вперше вжив психолог Роберт Столлер (у 1968 р.).

«Гендер» – досить складне поняття, оскільки розкриває багатоаспектний зміст явища. В науковій літературі його вживають у кількох значеннях:

1) як соціально-рольова й культурна інтерпретація рис особистості та моделей поведінки чоловіка і жінки, на відміну від біологічної;

2) як набуття соціальності індивідами, що народилися в біологічних категоріях жіночої або чоловічої статей;

3) як політика рівних прав і можливостей чоловіків та жінок, а також діяльність зі створення механізмів щодо її реалізації [4, с. 12].

«Чоловіче» та «жіноче» при цьому стали біологічною базою природного розрізнення чоловіків і жінок. Дослідницька думка останніх десятиліть (за працями Т. Гундорової, С. Павличко, В. Агеєвої, Н. Зборовської, С. Філоненко) виокремлює такі основні напрямки розвитку гендерних студій у літературознавстві:

- деконструкція патріархальної ієрархії в літературі;
- внесення до літературного канону замовчуваних критикою творів авторів-жінок;
- виявлення гендерної природи літературної творчості, її системи образів для розуміння ідей і ментальності літератури;
- руйнування гендерних стереотипів, аналітичний розгляд жіночої прози;
- виокремлення специфічних формально-змістових компонентів «жіночої прози»;
- виявлення чоловічої та жіночої сексуальності в тексті.

Гендерні дослідження займають усе більш помітне місце у наукових студіях України, реалізуючись у таких напрямках:

- аналіз опозиції «чоловік/жінка» у творі, враховуючи гендерні стереотипи автора;
- дослідження відмінності у змалюванні й оцінці чоловічих і жіночих персонажів у класичній літературі, жіночій епістолярній спадщині;
- виявлення природи жіночих образів у творах авторів-чоловіків і авторів-жінок;
- переоцінювання деяких естетичних та філософських категорій.

Наукові студії з гендеру спрямовано на формування зміни уявлень про жінок й чоловіків через утвердження моральних прав на виявлення емоцій, особливостей мови, поведінки, піклування про дітей тощо.

Отже, гендерний підхід у сучасному літературознавстві є одним із найпродуктивніших, він дає можливість зміщувати наголоси на індивідуальну проблематику, душевні й чуттєві хвилювання, презентовані в художньому тексті.

#### **Список використаної літератури:**

1. Головащенко І. О. Становлення теорії гендеру / Ю. Головащенко // Основи теорії гендеру: Навчальний посібник. – К.: “К.І.С.”, 2004. – С. 79 – 108.

2. Словник гендерних термінів / Укладач З. В. Шевченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://a-z-gender.net/ua/%D2%91ender.html>

3. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250 000 / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://chtyvo.org.ua/authors/Busel\\_Viacheslav/VTSSUM/](http://chtyvo.org.ua/authors/Busel_Viacheslav/VTSSUM/)

4. Мельник Т.М. Гендер як наука та навчальна дисципліна / Т. М. Мельник // Основи теорії гендеру: Навчальний посібник. – К.: “К.І.С.”, 2004. – С. 10 – 29.

*Науковий керівник: канд. філолог. наук, доцент О. Ю. Мірошник*

## **ПОЕЗІЯ ЮРІЯ ІЗДРИКА У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

**Д. О. Пироженко**

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Юрій Іздрик – нині один із небагатьох українських митців, прозові й поетичні доробки якого актуальні й популярні в сьогочасному літпросторі. Працює Ю. Іздрик у двох літературних напрямках: прозовому та поетичному, мистецька активність та культурні заходи, часто в стилі перфоменсу, підсилюють його популярність і виокремлюють його творчу постать з контексту сучасних українських творців слова.

Відомо, що в мистецтві та літературі другої половини ХХ – початку ХХІ ст. особливої актуальності набув термін постмодернізм як загальна назва певних тенденцій у мистецтві, що виникли після модернізму та авангардизму. Зародившись у 1917 році, «постмодернізм», зокрема український продовжує проходити складний процес еволюції. Сучасний постмодерністський аспект – це процес творення літератури без дотримання будь-яких літературних правил і меж, урізноманітнений жанровими та стильовими інсталяціями, пошуком нової мови тощо.

Юрій Іздрик є представником постмодерністського напряму української літератури. Він належить до тих українських письменників, перу яких притаманні загальносвітові тенденції постмодернізму, але зі специфічними рисами: підвищеною політизованістю, пошуком центруючих ідей, іронією та сарказмом.

Про себе Ю. Іздрик найчастіше говорить так: «Я людина твердих, майже незламних принципів, котрі постійно порушую» [1, с. 1], що підтверджується й цитатою з «Воццека»: «... проблема винищення мудаків не є вже такою складною. Власне кажучи, вона є есхатологічною проблемою, адже мудаки – практично всі» [2, с. 61].

Постать Ю. Іздрика, як і небагатьох постмодерністів відрізняється експериментальністю самої людської натури, протестом минулого, намагання йти в ногу з часом і бажання першим творити щось нове. Засоби і способи – це експерименти, що базуються на досвіді письменника, його вподобаннях та оточенні.